

Danijela Župančić, prof

Izbor vokala (otvornika) i načini vježbanja glasa

Vokali (otvornici)

Studij vokalne tehnike započinje postavljanjem središnjih tonova, koje pjevač, solist, dionica ili zbor lako i bez naprezanja izvodi, ovisno o tome radi li se pojedinačno ili sa zborom. Izbor vokala ovisi o tome koji je vokal kod početnika po prirodi najslobodniji, najzvučniji i koji u obrazovanju zahtijeva najmanju količinu zraka. Prema tom vokalu i njegovoj zvučnosti i boji postavljaju se ostali vokali. Ovisno o predispoziciji pjevača, izbor vokala je individualan. Postoje mnoga različita mišljenja o tome koji vokal treba prvotno uzeti u obzir. Stari talijanski majstori i pedagozi smatrali su vokal *a* osnovnim i najboljim za vježbanje. Smatrali su da on ima najprirodniji zvuk, a prema boji

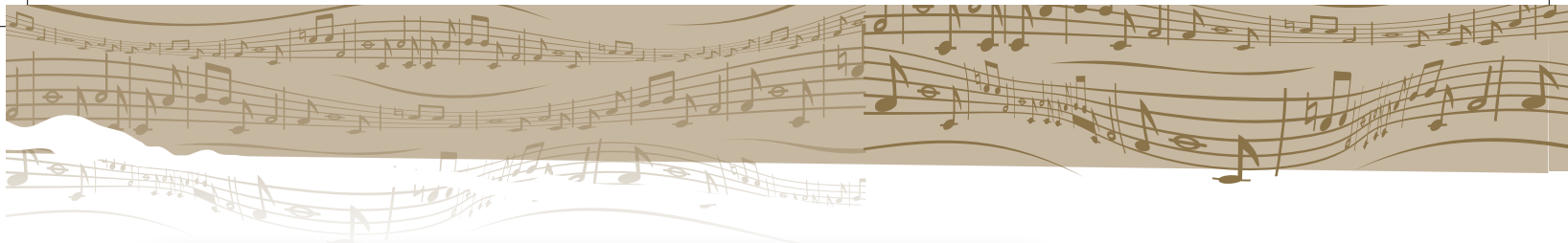
stoji između svijetlih i tamnih vokala. Također je i najzvučniji od svih vokala, jer pri njemu grkljan zauzima neutralan položaj, donja vilica je slobodna, usta i jezik se nalaze u prirodnom položaju, ima najveći fonacijski prolaz, a rezonanca usne šupljine je potpuno iskorištena.

Da bi ton imao veći sjaj i da bi bio ozvučen u glavi, mnogi pedagozi klasičnog belkanta vježbali su s vokalom *i*. Pri tom vokalu nastaje najveća vibracija rezonatora glave, naročito ako je spojen s konsonantom (zatvornikom) *m* u slogu *mi*, jer konsonant *m* sam od sebe vuče ton u »masku« (naprijed u nosu šupljini). Vježbanje vokala *i* služi i kao privremeno sredstvo za prijelaz na druge vokale (*mia*, *mio*, *miei* i sl.). Sam vokal *i* ne

smije se u vježbanju dugo upotrebljavati, jer se pri njegovu izvođenju dobiva oštar i tanak ton (tal. *un fil di voce*), sa zubnim prizvukom.

Od sredine 19. stoljeća vokalni pedagozi suvremenog belkanta postupno su prelazili na tamniji vokal *o*. S tim su se složili i francuski i njemački pedagozi, jer taj vokal pomaže u korištenju rezonance glave i tvrdog nepca. Pri pjevanju vokala *o* čuje se i njegova oktava, pa se stoga najviše koristi za osvajanje visoke pozicije zvuka. Grkljan je široko otvoren, a postiže se pravilno oblikovanje usana. Također pomaže u zaokruživanju tona (tal. *voce rotonda*), posebno kod glasa koji zvuče »blijedo«.

Vokali koji se nisu koristili u početku klasičnog belkanta bili

su **e** i **u**. Iako svijetli vokal **e** daje tonu sjaj i boju, pogodan je za postavljanje visokih tonova u glavu, gdje je najbolja rezonanca, no grkljan se podiže, a ždrijelo sužava, što dovodi do uska, reska i stegnuta grlenog pjevanja (tal. *stringe la gola*), osobito kod muških glasova. Vokal **u** predstavlja krajnju granicu tamne boje i teško se oblikuje u pjevajući ton. Prigodom pjevanja tog vokala čujemo gotovo samo čisti osnovni ton. On rezonira u gornjem dijelu ždrijela, pa se njegova prirodna rezonanca mora prenijeti u usnu šupljinu i tako držati glasovni aparat u položaju vokala **o**, a pjevati vokal **u**, da ne bi izostala zvučnost tona. Česta uporaba vokala **u** ne vodi glas naprijed, nego ga vuče natrag, čime se dobiva gluho i tupo zvučanje, bez sjaja i nosivosti u prostor. Pjevanje vokala **u** čini da se otkloni stiskanje grla, guturalnost i tremolo u glasu. Da bi glas bio ujednačen, svi vokali moraju ujednačeni po boji i zvučnosti. Zato je potrebno vježbati na svim vokalima i

ne inzistirati samo na nekima, jer to ukalupljuje organe i ukrućuje mišićni organizam cijeloga vokalnog instrumenta, uslijed čega je otežano i razumijevanje teksta.

Konsonanti (zatvornici)

U izboru konsonanata odlučuje predispozicija pjevača. Uvijek se uzima ono što je najprirodnije pojedincu, a najslobodnije zvuči s određenim vokalom. Kao prvi primjer ističe se konsonant **n**, jer pri njemu postizemo pravu poziciju tona, zapjevanu na visokome mekom nepcu, a izbjegnuto je bilo kakvo grčenje i stezanje tona. Za dobru koncentraciju zvuka i pjevanje na sigurnom dahu uzima se konsonant **j**. Za osvajanje tona koji ide prema naprijed siguran je konsonant **v**, kao i za opuštanje donje vilice, a za korištenje nosne rezonance i već ranije spomenuta tona u maski idealan je konsonant **m**. Konsonanti **p** i **f** koriste se za pjevanje vrhom usana, a da bi se izbjegao grleni ton, upotrebljavamo konsonant **l**. Konso-

Da bi glas bio ujednačen, svi vokali moraju ujednačeni po boji i zvučnosti. Zato je potrebno vježbati na svim vokalima i ne inzistirati samo na nekima, jer to ukalupljuje organe i ukrućuje mišićni organizam cijeloga vokalnog instrumenta, uslijed čega je otežano i razumijevanje teksta.

nanti **g** i **k** oslobađaju od nazalnog prizvuka, dok **t**, **d**, i **r** (kao i **l**) vježbaju pokretljivost jezika.

Cilj lijepoga i umjetničkog pjevanja jest njegova nosivost i razumljivost teksta, a to se logično postiže samo vježbanjem pjevanja otvorenim ustima.

Vježbanje sa zatvorenim ustima (tal. *bocca chiusa*)

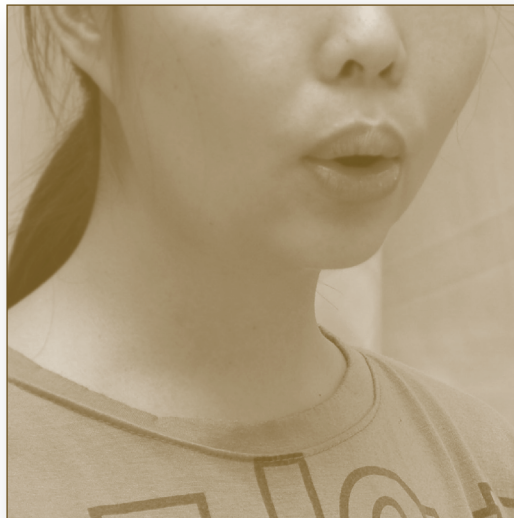
Vježbanje sa zatvorenim ustima, bez vokala, pomoću konsonanta **m**, tj. nosnim tonom, jest brujanje, odnosno mumljanje (tal. *mormorando*). Takvim oblikovanjem tona sam izdisaj ide kroz nos. Vježbanje tim tonom može biti korisno, ali i štetno. Ono se primjenjuje uglavnom u početku učenja ili studiranja, kao sredstvo kojim se osjeća mjesto ozvučivanja tona, da bi se postigla koncentracija i pravilan položaj glasovnih organa te iskoristila nosna šupljina kao rezonator. Vježbanjem zatvorenim ustima popušta grčevitost cijeloga glasovnog aparata, a glas postaje elastičan i pokretljiv. Osvaja se visoka pozicija tona, što je nužno za pjevanje i točnu intonaciju, otklanja se grleni ton, a slabo postavljen glas može se postaviti na pravo

mjesto. Takva vježbanja dobro služe za raspjevavanje glasa, osobito onda kad je to nemoguće napraviti punim glasom. No stalno vježbanje na takav način nije preporučeno, jer glas s vremenom može poprimiti nosni prizvuk.

Jačina tona prigodom vježbanja

Pedagozi klasičnog belkanta zastupali su mišljenje da u početku studija treba vježbati u *pianu*. Tako možemo provjeriti čistoću intonacije i lakše zapaziti pogreške i nedostatke u pjevanju. Smatrali su i da znanje pjevanja u *pianu* dokazuje ispravnost pjevačke tehnike, odnosno umijeća. Njemački suvremeni pedagozi imaju vrlo slično mišljenje i smatraju da *forte* pjevanje postaje lijepo samo po *pianu*. Vježbanjem u *pianu*, uza smanjivanje jačine tona, uz dobro zadržan *apoggio* dah, dobiva se zvučni *piano* (*piano appoggiato*). Takav ton ima zvučnu jezgru, mekoću, toplinu, nosivost u prostor i intenzitet tiha zvučanja, koji se smatra odlikom pjevača – umjetnika. Virtuozna primjena pjevanja *piana* jedna je od najljepših osobina umjetničkog pjevanja. On čuva svježinu glasa i uvjet je duge pjevačke karijere. Tko zna pjevati na takav način, znat će pjevati i *forte*, dok oni koji znaju pjevati samo *forte*, teško da će znati pjevati *piano*. Talijanski suvremeni pedagozi ne dijele takvo mišljenje. Oni smatraju da stalno vježbanje u *pianu* stvara anemičnost glasa i da se glas pritom smanjuje, odnosno postaje glasić (tal. *vocina*). U tom načinu gubi se samopouzdanje u stvaranju jačine tona,

intenzitet zvuka i troši se puno zraka bespotrebno. Ti pedagozi podrazumijevaju vježbanje punim tonom, ali bez forsiranja i naprezanja. Na taj se način postiže pravilan rad svih organa, organi postaju izdržljiviji, a mišići grkljana pravilno se razvijaju. Mora se, naravno, voditi računa o prirodnoj snazi glasa, iz koje se ne smije izlaziti, jer *forte* ima svoju granicu da bi ton ostao lijep i plemenit. U ovom bi slučaju svaki pjevač trebao imati osjećaj da bi ton mogao još pojačati, jer i stalnim pjevanjem *forte* nastupa glasovna premorenost i gubi se kvaliteta tona.

Pjevanje u falsetu

Falsetom se služe muški glasovi, nedovoljno školovani, odnosno neškolorovani, izvodeći na visokim tonovima, što u umjetničkom pjevanju nije dozvoljeno. Falset je specijalni način pjevanja. Ima pedagoga koji su preporučivali vježbanje u falsetu i smatrali da je on osnova tona glave, da se pjevač tako privikava na ekonomično disanje, da se cijeli aparat za fonaciju pojačava te postiže lakoća

u pjevanju visokih tonova. Talijanski pedagozi i tu teoriju izbacuju kao štetnu za glasovni aparat, jer se zbog zapjeva punog zraka troši puno više daha, glasiljke se prekomjerno napinju, uslijed čega je ton slabo oblikovan. Uvijek je važno početi vježbati pjevanje mekim zapjevom, a ne naglim izderavanjem,

jer ono omogućuje pravilan rad glasnica i otklanja forsiranje mišića grkljana.

Također je važno pojedinu skladbu vježbati umjerenim tempom, ne mijenjati, ubrzavati ili usporavati, jer je to najbolji način da se u impostaciji učvrsti glas. Tek kad je ton pravilno formiran i slog jasno izgovoren, može se vježbati u bržem tempu. Sporiji tempo daje glasu puniji zvuk, a brzi tempo lakoću. Osim toga izvedba bi trebala biti takva da pojedinac ne mijenja boju glasa na pojedinim tonovima, naprimjer na visokima, nego zadržava svoju prirodnu boju. Za to je potrebno vježbanje svakoga dana a ako se radi o ansamblu ili zboru, barem dvaput tjedno, ali redovito imajući na umu sve te sastavnice. U početku studija preporučljivo je vježbati kraće, ali češće, a kasnije produljivati. Kad se osjeti u vježbanju umor ili napetost, treba prestati s vježbanjem i nastaviti nakon stanke ili sljedeći dan. Pjevački je instrument osjetljiv i podliježe raznim oboljenjima, stoga s njim treba postupati oprezno.